

Юрій Миколайович Зубай

«24 п'єси для фортепіано» Миколи Сільванського: методико-виконавські засади, індивідуально-творче перетворення жанру

УДК 780.74:786.21:37.091.3

DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2025-1.14>

Юрій Миколайович Зубай
доктор філософії,
викладач загального фортепіано
Київської муніципальної академії музики
імені Р. М. Глієра
ORCID: 0000-0003-1475-8368

Статтю присвячено вивченню особливостей музичних творів М. Сільванського, написаних для дітей і спрямованих на їхній естетичний та музичний розвиток. Мета статті – проаналізувати виконавські, жанрово-стильові, концепційні аспекти фортепіанного циклу «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського. Завдання дослідження стосуються вивчення спільних рис творів циклу «24 п'єси для фортепіано», опису їх образності та музичних характеристик, а також пояснення особливостей використання в освітньому процесі. Для досягнення наукової мети використано методи музично-текстуального, жанрового та герменевтичного аналізу. У статті доведено, що фортепіанний цикл «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського є одним зі знакових творів, написаних для дітей старшого віку. Проаналізовано класико-романтичні риси п'єс, що становлять їх стилістику. Також вивчено жанровий зміст, який репрезентує образний світ дитинства. Доведено, що цикл охоплює всі тональності, водночас у творах використано народні мотиви. З'ясовано, що важливою характеристикою циклу є його дитиноцентричність. Проаналізовано темп та техніку виконання п'єс М. Сільванського юними музикантами. У статті вказано, що М. Сільванський приділяв особливу увагу створенню матеріалу, спрямованого на розвиток музикальних здібностей здобувачів музичної освіти й формування їхнього естетичного сприйняття та художнього смаку. Зазначено, що цикл створено з урахуванням вікових можливостей дітей, що робить його одним із найпопулярніших матеріалів у фортепіанній педагогіці. Розкрито, що в композиції враховано специфіку дитячого виконавства, а твори сприяють розвитку музичного мислення учнів. Особливу увагу приділено вивченню труднощів, які можуть постати перед здобувачами музичної освіти під час гри на фортепіано.

Ключові слова: фортепіанна освіта, фактура, темп, образність, музичні навички.

Постановка проблеми. Музичні твори, написані для дітей, є не лише частиною творчого спадку композиторів, а й важливим аспектом їхньої музично-педагогічної діяльності, спрямованої на розвиток уяви, чутливості й любові до мистецтва, формування естетичного смаку з раннього віку (Даюк & Мосійчук, 2019). Музика для дітей часто є не лише інструментом художнього вираження, а й засобом для розвитку основних музичних навичок і виховання раннього сприйняття мистецтва (Alimi Selmani, 2024). Вона поєднує прості мелодійні лінії, чіткі ритмічні моделі та повторювані структури для підвищення доступності та запам'ятовування. Особливо цінною є творча праця піаністів-педагогів у створенні музики для дітей. Їм вдалося поєднати композиторський задум із фортепіанною педагогікою та написати твори, які одночасно розвивають музичні навички, формують художній смак здобувачів освіти, збагачуючи музичний світогляд за допомогою зрозумілих і яскравих музичних засобів (Остапчук, 2023).

В українській фортепіанній музиці для дітей та юнацтва й дотепер залишається чимало цікавих фортепіанних циклів, які не отримали ґрунтовного виконавського та жанрово-стилістичного аналізу. Один із них – цикл М. Сільванського «24 п'єси для фортепіано», створений із педагогічною метою та спрямований на розвиток музичних і художніх навичок юних музикантів (Фрайт, 2023; Zubai, 2023).

Його композиції органічно поєднують доступність для дитячого сприйняття з глибиною змісту, що робить їх актуальними й сьогодні. Завдяки внеску композитора українська музична педагогіка збагатилася якісним репертуаром, який є важливим інструментом навчання молодих виконавців.

Огляд літератури. Музичні твори для дітей є унікальним об'єктом наукових досліджень, оскільки вони поєднують педагогічний, культурний та естетичний потенціал, що безпосередньо впливає на формування світогляду молодого покоління. Так, Т. Алімі Селмані (Alimi Selmani, 2024), М. Остапчук (Остапчук, 2023), Л. Біль (Біль, 2019), І. Новосядла (Novosiadla, 2023) зосередили свої наукові зусилля на вивченні особливостей фортепіанної музики для дітей та інтерпретували її як засіб формування музично-естетичної компетентності юних виконавців. Ж. Даюк та А. Мосійчук (Даюк & Мосійчук, 2019) детально проаналізували українську дитячу фортепіанну музику. Водночас музичні твори М. Сільванського стали предметом наукових розвідок багатьох дослідників. Так, культуролого-педагогічну діяльність композитора та жанрові особливості його творів проаналізовано в наукових працях Ю. Зубая (Зубай, 2022а; Зубай, 2022; Зубай, 2022с; Зубай, 2024). М. Шквирко та О. Величко (Шквирко & Величко, 2022) вивчали музичні образи зі збірки «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського, а Л. Чайковська (Чайковська,

2019) – його твори в аспекті формування піаністичних навичок у здобувачів музичної освіти.

Водночас уважаємо, що виконавські, жанрово-стильові, концепційні аспекти фортепіанного циклу «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського потребують детального аналізу, оскільки це сприятиме вдосконаленню підходів до музичної освіти, акцентуючи на естетичній виразності та поступовому розвитку виконавських навичок здобувачів музичної освіти. Крім того, індивідуально-творче переосмислення жанру п'єс М. Сільванським є важливим для розуміння його еволюції в українській музичній культурі. У контексті наукового дискурсу ця тема дає змогу глибше дослідити роль дитячого репертуару у формуванні художнього смаку, творчого мислення та національної ідентичності.

Мета статті – проаналізувати виконавські, жанрово-стильові, концепційні аспекти циклу «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського. Водночас завданнями дослідження є: представити спільні риси у творах циклу «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського; окреслити образність, настрої, музичні характеристики та фактуру п'єс циклу, а також пояснити особливості їх використання в освітньому процесі в закладах музичної освіти під час навчання гри на фортепіано.

Методологія дослідження. Для аналізу виконавських, жанрово-стильових та концепційних аспектів циклу «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського в контексті фортепіанної освіти використано методи музично-текстуального, жанрового та герменевтичного аналізу. Музично-текстуальний аналіз дав змогу відобразити класико-романтичні тенденції та народні мотиви у творах М. Сільванського й обґрунтувати методико-виконавське значення. Жанровий аналіз застосовано для опису особливостей музичних творів, їхніх структурних, стилістичних та художніх характеристик. Водночас герменевтичний аналіз забезпечив контекстуалізацію творів М. Сільванського в культурно-історичному просторі України, а також пояснив естетичну цінність творчості композитора та піаніста.

Результати та їх обговорення. Серед фортепіанних циклів для дітей М. Сільванського одним зі знакових є «24 п'єси для фортепіано», написаний у 1960 році. Цикл, створений для здобувачів музичної освіти старшого віку, є результатом поєднання композиторської та педагогічної діяльності М. Сільванського, який викладав фортепіано в різних закладах, зокрема в Київській та Харківській десятирічках, Харківському музичному училищі та Київській консерваторії імені П. І. Чайковського (Зубай, 2022b). Композиція добірки його п'єс базується на ідеї розташування творів за квінтовым колом, де чергуються мажорні й паралельні до них мінорні тональності (*C-dur – a-moll, G-dur – e-moll*). Стилiстично панорама більшості п'єс циклу позначена класико-романтичними рисами, осмисленими

в окремих творах через сучасну музичну мову. Жанровий зміст репрезентує образний світ дитинства: образи природи («Світанок», «Поїзд у пустелі», «Бабки», «Лісові тіні», «Ввечері», «Весна прийшла», «Пташка та кішка», «У полі», «Ніч на річці»); щоденного буття («Колискова», «Розповідь», «Жвава розмова», «За роботу»); розмаїття душевних настроїв («Тривога»), не оминув увагою композитор і враження від розвитку технічного прогресу («Запуск авіамоделі»). У циклі також представлено танцювальну музику («Танець», «Полька», «Хороводна», «Мазурка», «Вальс», «Козачок») (Зубай, 2024). Попри певну калейдоскопічність, як зазначає Ю. Зубай, серія творів справляє враження доволі цілісного опусу й вибудовується за принципом жанрового, інтонаційного та стилістичного контрасту (Зубай, 2024). Аналізуючи «24 п'єси для фортепіано», окреслимо його спільні риси. Так, цикл охоплює всі тональності, демонструючи дотриманість класичних принципів організації музичного матеріалу (Еньхуй, 2023). Водночас у творах помітний вплив української народної пісенності, простота та природність, а ритмічні структури притаманні українським народним танцям (Чайковська, 2019; Куришев, 2023). Ця ритмічна енергія створює враження руху та живої народної атмосфери. Дитиноцентричність у циклі є важливим аспектом, який підкреслює педагогічну спрямованість творів. М. Сільванський зумів створити п'єси, що відповідають потребам дітей і молодих музикантів у розвитку технічних навичок та музичної виразності. Аналіз дитиноцентричних рис циклу демонструє його цінність для музичного виховання (Бінь, 2019; Novosiadla, 2023). На основі вивчення наукової літератури можемо стверджувати, що цикл «24 п'єси для фортепіано» є яскравим прикладом музичного твору, спрямованого на дитячу аудиторію та збагачення її музично-естетичного виховання (Бінь, 2019). Композитор і педагог приділив особливу увагу створенню матеріалу, який не лише розвиває музикальні здібності учнів, а й формує їх естетичне сприйняття та художній смак. Крім того, варто зазначити, що цикл М. Сільванського створено з урахуванням вікових можливостей дітей, що робить його одним із найпопулярніших матеріалів у фортепіанній педагогіці (Зубай, 2022a; Шквирко & Величко, 2022). Композитор урахував специфіку дитячого виконавства, написавши твори, які поступово розвивають музичні навички та мислення юних музикантів. На рис. 1 узагальнено спільні риси творів циклу «24 п'єси для фортепіано».

Аналізуючи наукові твори дослідників у галузі українського музичного мистецтва та фортепіанної педагогіки (Зубай, 2022a; Зубай, 2024; Зубай, 2022c; Шквирко & Величко, 2022), окреслимо особливості п'єс циклу «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського. Відкриває цикл п'єса «Світанок»

Рис. 1. Спільні риси творів циклу «24 п'єси для фортепіано»

Джерело: розроблено автором на основі (Даюк & Мосійчук, 2019; Біль, 2019; Зубай, 2022a; Шквирко & Величко, 2022)

(*C-dur*) *Moderato*, що передає ранкове пробудження природи. Початкові пунктирні інтонації-перекликання (на них інтонаційно й побудовано твір) зображують спів птахів. З огляду на це, діапазон твору зосереджено в середньому та високому регістрах. Динамічно твір витримано у сфері нюансу «*piano*», за винятком однотокової своєрідної кульмінації на «*mf*», де основний мотив твору проходить у четвертій октаві з раптовим поверненням у сферу приглушеної динаміки й до кінця твору все затихає, ніби завмирає (ремарки *ppp* та *morendo*). Усі труднощі зосереджено в ритмічному складнику, а саме – постійне чергування та інколи накладання в партіях обох рук, пунктирних ритмів та тріолей.

П'єса «Поїзд у пустелі» передає повільний рух поїзда, з вікон якого постає природа Туркменістану. Назва твору не випадкова, адже значну частину цього краю займає пустеля Каракуми (3/4 частини від площі всієї країни). П'єса містить три розділи. У першому неспішно звучить основна тема – туркменська народна пісня «Бібіджан», викладена в пунктирному ритмі з постійними варіаціями. Її мелодію підтримують яскраві бурдонні квінти партії лівої руки, що змінюються імітацією звучання народних духових інструментів. Середній розділ вносить значний контраст: змінюється темп (*presto*), ладове забарвлення (*a-moll* на *A-dur*). Це підкреслює життєрадісний танцювальний характер, ускладнюється й гармонічна мова, тонально-ладове забарвлення (*B-dur*, *c-moll*). Поступове збільшення діапазону асоціюється зі

збільшенням масовості в танці. У репризному розділі синтезуються образи попередніх розділів, знову проходить переінтована основна тема в акордово-фанфарному викладі та динаміці *ff*, далі звучність зменшується, з'являються мотиви середнього розділу. Завершується п'єса тонічними початковими бурдонними квінтами з першою розділу, що затихають. Так створюється цілісність п'єси, а своєрідна арковість посилює враження наближення й поступового віддалення подій, які пасажири спостерігали під час руху поїзда. Складність цієї п'єси полягає в різноманітних комбінаціях пунктирних ритмів та зміні розмірів (6/8, 4/4, 7/8).

«Бабки» – твір, що має у своїй основі два жанрові джерела: етюд і канон. Інтонаційну основу твору становлять дві основні теми, які проходять почергово з незначними варіаційними змінами. Перша – висхідна, викладена канонічно в октаву, а друга має в основі закличний елемент вокального типу у високому регістрі на *p*. Веселий та легкий характер передається середнім і високим регістрами та динамікою, яка перебуває у сфері *piano*. Завершальним розділом твору є 14-тактова кода. У ній темп змінюється на *presto* і немає чітко вираженого мелодичного елемента, адже розділ побудовано на трелеподібних фігураціях та пасажах. Завершується п'єса висхідним пасажем на *ppp*, що підкреслює враження відльоту комахи. Для виконання цієї п'єси важливо мати хорошу дрібну пальцеву техніку, адже твір бажано виконувати в максимально швидкому темпі для імітації польоту бабок.

П'єса «Лісові тіні» насичена химерними мотивами, вибагливою динамікою, раптовими тональними зсувами (*es-moll*, *b-moll*), які підкреслюють таємничий колорит ночі в уяві слухача. Ремарка *marziale* та прозора однотипна фактура яскраво доповнюють цей образ. Картина нічного лісу раптово змінюється протилежною за характером веселою та життєрадісною п'єсою «Танок». Вона відзначається особливою вишуканістю, яку надають часті короткі ліги та стакатні мотиви на *piano* у високому регістрі. Настрій підкреслюється й авторськими ремарками, зокрема *andantino grazioso*. «Танок» написано в класичній тричастинній формі, тематичною основою якого є мелодія, побудована на коротких мотивах з опорою в мелодії на нестійкі або альтеровані ступені. Невеликий середній розділ позначено зміною фактури, що переходить у високий регістр, де звучать перегуки стакатних мотивів та легатних унісонів. Він же підкреслюється переходом з основної тональності *D-dur* у *fis-moll*. Реприза знову стверджує початковий життєрадісний настрій. Виконуючи цей твір, потрібно максимально точно реалізувати всі короткі ліги та стакатні мотиви. У партії правої руки необхідно точно й чітко виконувати всі авторські ремарки, водночас прагнучи до легкого звуковидобування, тоді як партія лівої руки при її тихому

звучанні має навчити юного виконавця відчути «легкий дотик», за якого окреслюється гармонія.

«Колискова» переводить загальний зміст в інший образно-емоційний план. У ній поєднуються жанрові ознаки не тільки колискової, а й баркароли: розмір 6/8, однотипний ритмічний малюнок супроводу, характер ліричний, із відтінком світлої мрійливості. Мелодію п'єси позначено наспівністю, яка поєднується з розкладеними акордами шістнадцятих в акомпанементі. Створенню загального настрою п'єси сприяє й гармонічна мова. У ній простежуються елементи імпресіоністичної музики (тоніка з використанням секунди, септими, сексти, чергування мажорно-мінорних трізвуків). Виконуючи цю п'єсу, здобувач музичної освіти має опанувати тонке туше та вміти використовувати напівпедаль.

«Вечері» – твір, у тематичній основі якого лежить мелодія наспівного характеру. П'єса має ознаки експозиції фуги: поліфонічність викладу, вступ голосів після проведень тем, щораз забарвлюючи в інші тони. Хоча композитор і не дотримується тонального співвідношення порядку тем у фузі, п'єсу витримано в чіткому триголоссі. До кінця твору, що є типовим для інструментальних поліфонічних форм, розширюється звукова тканина. Виконуючи цей твір, здобувач музичної освіти повинен чути три рівноправних голоси, приділяючи велику увагу фразам, адже М. Сільванський написав у цій п'єсі довгі ліги вокального типу. Темп твору *andante cantabile* має бути дібрано виконавцем так, щоб при спокійному наспівному характері п'єси все-таки відчувався рух і не ділилася форма твору. Також ця п'єса є корисною для розвитку кантиленної гри здобувачів освіти й під час добору репертуару може використовуватись як твір поліфонічної форми.

«Весна прийшла» – твір піднесеного настрою, що передає образ пробудження природи. Зокрема, форшлаги та імітаційні канонічні перекликання коротких фраз можуть асоціюватися з перегуком птахів. Тональність твору – *E-dur* носить світлу радість, передає образи весни та душевного піднесення. Форма твору має ознаки рондальності, адже основна тема, що поєднує в собі риси закличності та наспівності, проходить 4 рази (тричі в основній тональності та один раз в *G-dur*). Між проведеннями тем є музичний матеріал, що не вносить суттєвого інтонаційного контрасту. Фактура п'єси переважно поліфонічна, здебільшого виділяються два рівноправні голоси.

«Тривога» (етюд) суттєво контрастує до попередньої п'єси. Твір побудовано на двох темах: перша – багаторазово повторюється, за характером – насторожена, а її мелодика асоціюється з порухами вітру. Друга тема побудована на коротких низхідних секундових інтонаціях, позначених певною тривою. М. Сільванський намагається посилити психологічне звучання твору. Цьому

сприяє й жанрова визначеність твору. Це – етюд токатного типу, витриманий у суцільному рухові шістнадцятими, позначений яскравою віртуозністю. Композитор створив його для розвитку дрібнопальцевої техніки правої руки. Зокрема, складністю п'єси є часте використання першого пальця на чорних клавішах.

«Запуск авіамоделі» – вирізняється значною технічною складністю відносно інших п'єс циклу. За жанром твір є зразком програмного дитячого концертного етюд. Юний виконавець, який бере цю п'єсу у свій репертуар, повинен володіти віртуозною технікою, багатьма прийомами гри на фортепіано та мати багату уяву. Серед труднощів твору варто виокремити: однотипну чотиризвучну послідовність акомпанементу, що використовується майже впродовж усього твору здебільшого в лівій руці, довгі трелі на *piano* в лівій руці, прийом глісандо в правій руці, що накладаються на трелі в лівій, переходить квартолей на тріолі та навпаки, поліритмія, інтервальні скачки та часта раптова зміна динаміки (композитор неодноразово ставить позначку *sub. piano* після динамічних злетів). Яскрава образність твору підкреслюється модуляціями в тональності далекого ступеня спорідненості. Цим композитор також відсилає стилістично до тогочасної епохи, хоча в окремих фрагментах твору тональність не простежується. «Запуск авіамоделі» є яскравим концертним твором, який, за підтвердженням архівних матеріалів та афіш, часто виконувався й мав успіх у публіки.

«Марш» – твір, що відповідає всім ознакам маршового жанру. Композитор доповнює назву ще й подібною темповою ремаркою *tempo di marcia*. П'єса за характером рішуча, передає звучання духового оркестру, трапляється імітація барабанного дробу. Загальна динаміка твору насичена, часте фанфарне звучання. В окремих епізодах є своєрідне перекликання духових груп: у них М. Сільванський раптово змінює динаміку та регістр. Варто зазначити, що позначки збільшення й зменшення звуку, які композитор ретельно виписує в інших творах, у «Марші» відсутні, динаміка змінюється за розділами. Складність твору полягає у виваженому незмінному темпі при різноманітних ритмічних фігураціях у мелодії (тріолі, пунктирні ритми та інші ритмічні формули).

Центральними образами твору «Пташка та кішка» є персонажі Кішка й Пташка, яких наділяють цікавими персоніфікованими характеристиками. П'єса містить три розділи, що відтворюють гру та спілкування Пташки й Кішки. Пташка, яка ніби дражнить Кішку, підлітаючи до неї (це створюється постійним низхідним мелодичним рухом і раптовими злетами у верхній регістр). Натомість характеристика Кішки створена композитором на тихій динаміці (*p, pp*). Діалог головних персонажів твору в першому розділі завершується трьома акордами

на *f*, у реєстрі, що зображує Кішку, яка ніби розсердилася. Характер наступного розділу підкреслюється зміною тональності, рухом мелодичних зворотів. Незмінним залишається лише реєстр, у якому зображувались основні образи п'єси. Другий розділ починається 8-тактовою наспівною мелодією, де супровід і сама тема перебувають загалом у третій-четвертій октаві. Наступні 4 такти – це своєрідна відповідь, позначена наростанням звучності, зображуються стрибки все вище й вище (ніби кішка стрибає). Образ Пташки відтворено стрімким мелодичним підйомом тридцять другими від ноти мі бемоль першої октави до соль бемоль четвертої, що є своєрідним зльотом Пташки. У відповідь звучить тематичний матеріал Кішки, але вже на *f* та на октаву нижче, ніж у першому розділі, що відтворює її роздратування. Працюючи над твором, здобувач музичної освіти повинен чутливо передавати часті зміни образів, динаміки та штрихів.

«Ковалі» – твір маршово-закличного характеру, позначений узагальненою програмністю, у ньому відсутня зображальність (імітація ковадла, молота). У п'єсі композитор намагався передати творчий дух заклику до активної діяльності. Основна мелодика твору побудована та однотипних ритмічних фігурах, що надають чіткості. Фактура інтервально-акордова, що є типовим для маршових творів. Це один із небагатьох творів циклу, у якому немає ознак репризності в тричастинній формі. Основна тема мелодично видозмінюється впродовж усієї п'єси. Для підкреслення авторського задуму юний виконавець повинен володіти якісною інтервально-акордовою технікою, адже фактура п'єси доволі складна через домінування саме цього її виду. Важливо чітко розрахувати динамічний план твору, особливо в завершальному розділі, де композитор розташовує кульмінацію в останньому такті, підкресливши її динамікою *ff*.

П'єса «У полі» сприймається як своєрідний ліричний відступ – спокійна, лірико-наспівна за характером. Твір насичено широтою звучання, відчуттям відкритості простору, повітрям. П'єса налічує три розділи. Початковий ліричний заспів у високому реєстрі поступово насичується підголосками, більш щільною стає фактура. Показово, що значну увагу композитор звертає на педалізацію, завдяки якій ще більше посилюється відчуття руху повітря в просторі при одночасному звучанні різних реєстрів. Середній розділ вносить додатковий емоційний образ у п'єсу. Звучить моторна ритмоформула, тональність змінюється з *b-moll* на *As-dur*. Тобто цей розділ відтворює в музиці жваву роботу на полі. У репризі початковий образ видозмінюється, стаючи більш ліричним, що підкреслюється частковою зміною фактури. Кількість голосів у фактурі часто змінюється, вже не лише збільшується, як в експозиції, а й зменшується, навіть до унісону на одній

ноті. У цій п'єсі увагу варто сконцентрувати не лише на технічних завданнях твору, а й на плавності голосоведення та динамічній палітрі. У творі, крім *mf*, *f*, є ще *p*, *pp*, *ppp*. Проте чи не найбільшою складністю п'єси є робота над різними гранями сфери звучання *piano*. На це композитор звертав особливу увагу не лише у власній композиторській та педагогічній творчості, а і як виконавець.

«Мазурка» є не просто танцем, а вишуканою п'єсою, що підкреслено змінами темпу, подібними до шопенівських *rubato*. П'єса позначена метро-ритмічною імпровізаційністю. У творі поєднано романтичний блиск та граційність. Водночас «Оповідання» – твір лірико-наспівного характеру. Його фактура імітує розповідь-мелодекламацію під супровід бандури або іншого струнно-щипкового інструмента. Основна мелодія проходить у баритоновому реєстрі – некваплива, однотипна, та без великих інтервальних скачків. Акомпанемент часто має одну бурдонну квінту на кілька тактів, у супровід інколи вплітаються тридцять другі, що імітують глісандо струнно-щипкових, типовий прийом бандуристів-лірників. Працюючи над твором, важливо знайти відчуття темпу, яке наслідує народний спів.

«Вальс» – один із жанрів, що набув розквіту в романтиків. Цей твір представляє напрям віртуозних вальсів, про що свідчить темп *allegro*. Основну мелодію твору побудовано на коротких мотивах, що починаються з другої долі. Вальс направлено розвиток легкості дрібної техніки в правій руці, а ліва має зазвичай легкий за характером супровід у середніх та високих реєстрах. У середньому розділі вирізняється невеликий фанфарно-акордовий епізод, який вносить елемент величності у твір. Завершується п'єса короткою репризою, у якій все ніби «розчиняється» серед пасажів високих реєстрів.

«Ніч на річці» – найбільш поширений твір у педагогічній практиці педагогів-піаністів відносно інших із циклу. П'єсу написано в тричастинній репризній формі, з контрастним середнім епізодом. Права рука в крайніх розділах – це однотипні ходи на ноті «соль», перші чотири такти без супроводу, а наступні вісім – з акордовою мелодією, що має лише загальні форми руху. Середній розділ починається раптово, і його фактуру побудовано на арпеджіюваних арфоподібних переливах із мелодією в нижньому голосі, який і починає цю акордову послідовність. За образним станом ця частина твору подібна до переливів хвиль. Розділ має свою динамічну композиційну побудову із центром усередині (на ремарці *f*). Завершальний репризний розділ передає настрій повного спокою та поступового завмирання. Виконавським завданням п'єси є створення динамічної легкості та водночас насиченості глибиною звучання.

Стислий аналіз окремих творів циклу «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського представлено в табл. 1.

Аналіз окремих творів циклу «24 п'єси для фортепіано»

Назва твору	Образність та настрої	Музичні характеристики, фактура
«Комарики»	Жвава, енергійна п'єса, має танцювальний характер	Використання форми <i>da capo al fine</i> ; жанрові ознаки польки (легкість фактури, розмір 2/4 і танцювальність); часті форшлаги («дзиччання») на мелодичних нотах третьої та четвертої октав
«Жвава розмова»	Зв'язок із бахівськими темами за штриховими, ритмічними та мелодичними ознаками	Є точним каноном у перших восьми тактах, далі канонічні епізоди з'являються фрагментарно, але зберігаються впродовж усього твору; двоголосна поліфонічна фактура; точність штрихів, розбіжність ліг у партіях обох рук
«Хороводна»	Пісенно-ліричний твір, в основі якого лежать дівочі хороводні пісні	Арпеджіовано акомпанементом; динамічне врівноваження партії обох рук
«До роботи»	Святковий, маршовий, побудований на закличних інтонаціях	Прозора одноголосна фактура; чергування ремарок <i>f</i> та <i>mf</i> ; часті форшлаги в правій руці
«Козачок»	Українська народна жанрово-танцювальна мелодика	Віртуозні фігурації в правій руці та легкий стакатний супровід у лівій
«Похід»	Образи тогочасного повсякденного життя юнацтва	Рондоподібна форма акордово-інтервальної фактури

Джерело: розроблено автором на основі (Zubai, 2023; Зубай, 2022a; Зубай, 2024; Зубай, 2022c).

Отже, прагнучи передати багатобарвний світ дитинства, цикл М. Сільванського має яскраве змістове образно-інтонаційне втілення з урахуванням вікової психології юного піаніста.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Фортепіанний цикл для дітей М. Сільванського «24 п'єси для фортепіано» є одним зі знакових творів, написаних для дітей старшого віку. Стилистично панораму більшості п'єс циклу позначено класико-романтичними рисами, осмисленими в окремих творах через сучасну музичну мову. Жанровий зміст репрезентує образний світ дитинства. Це образи природи, щоденного буття, розмаїття душевних настроїв, розвиток технічного прогресу. У циклі представлено й танцювальну музику. Доведено, що цикл охоплює всі тональності, демонструючи дотриманість класичних принципів організації музичного матеріалу. Водночас у творах використано народні мотиви. Важливою характеристикою циклу є дитиноцентричність, що демонструє його цінність для музичного виховання. Проаналізовано темп та техніку виконання п'єс М. Сільванського, пояснено особливості пальцевої техніки, яку варто формувати в юних виконавців, а також доведено необхідність точного й чіткого виконання всіх авторських ремарок. Особливу вагу приділено вивченню труднощів, які можуть поставати перед здобувачами музичної освіти під час гри на фортепіано, зокрема часте використання першого пальця на чорних клавішах та дотримання виваженого незмінного темпу при різноманітних ритмічних фігураціях у мелодії.

У наступних дослідженнях варто приділити увагу порівняльному аналізу дитячих творів українських композиторів (наприклад, Віктора Косенка, Мирослава Скорика та Левка Ревуцького). Крім

того, необхідно дослідити еволюцію дитячих музичних циклів у різні історичні періоди. Водночас перспективним є вивчення практичного застосування творів М. Сільванського в сучасній музичній педагогіці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даюк, Ж., & Мосійчук, А. (2019). Дитяча фортепіанна музика на теренах України. *Нова педагогічна думка*, 4(100), 170–173. <https://doi.org/10.3702/6/2520-6427-2019-100-4-170-173>
2. Alimi Selmani, T. (2024). The influence of music on the development of a child: Perspectives on the influence of music on child development. *EIKI Journal of Effective Teaching Methods*, 2(1). <https://doi.org/10.59652/jetm.v2i1.162>
3. Остапчук, М. М. (2023). *Фортепіанні етюди українських композиторів: навчально-методичний посібник для здобувачів вищих мистецьких навчальних закладів освіти для спеціальності 025 Музичне мистецтво*. Рівне: РДГУ. URL: https://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/12501/1/Остапчук%20М._Посібник%20Фортепіанні%20етюди.pdf
4. Фрайт, О. В. (2023). *Інтермедіальний ракурс фортепіанного мистецтва як інноваційна освітня технологія (на прикладах творчості українських композиторів): навчально-методичний посібник*. Дрогобич: ДДПУ ім. І. Франка. URL: <https://ir.dspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2848/1/1Фрайт.pdf>
5. Zubai, Yu. M. (2023). Mykola Silvanskyi as a pianist: The way of formation, milestones of concert and performing activity. *Global Prosperity*, 3(3), 29–38. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10254337>
6. Біль, Л. (2019). Фортепіанна музика для дітей як засіб формування музично-естетичної компетентності підлітків. *Молодь і ринок*, 1(175), 154–159. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.179483>
7. Novosiadla, I. (2023). Psychophysiological factors of effective development of piano technique of

future music teachers. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*, 9(1), 47–58. <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2023.47>

8. Зубай, Ю. (2022a). Культуролого-педагогічна діяльність Миколи Сільванського у Київській консерваторії як унікальний аспект творчої біографії митця. *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*, 2(55), 36–49. [https://doi.org/10.31318/2414-052X.2\(55\).2022.266546](https://doi.org/10.31318/2414-052X.2(55).2022.266546)

9. Зубай, Ю. М. (2022b). Внесок Ісаака Берковича та Миколи Сільванського в розвиток української музичної педагогіки. *Питання культурології*, 40, 33–43. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269353>

10. Зубай, Ю. М. (2024). *Проект творчого універсалізму в діяльності педагогів-піаністів Київської консерваторії другої половини ХХ століття* (дисертація доктора філософії). Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. URL: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/disertatsiya-zubai-21-1.pdf>

11. Зубай, Ю. М. (2022c). Феномен піаніста-композитора в українській музичній культурі. *Культура України*, 76, 111–119. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.076.12>

12. Шквирко, М., & Величко, О. Б. (2022). Музичні образи із збірки «24 п'єси для фортепіано» М. Сільванського. У *Музична педагогіка у ХХІ столітті: традиції та інноваційний розвиток: збірник тез Всеукр. наук.-практ. конф.* (с. 93–95). Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. URL: https://kultart.lnu.ua/wp-content/uploads/2022/12/Elektronnyy_zbirnyk_tez_Vseukrainskoi_konferentsii_2022.pdf

13. Чайковська, Л. (2019). Твори М. Сільванського у формуванні піаністичних навиків у класі загального фортепіано. У *Музична Україніка (композитори України у парадигмі світової музичної культури: збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф.* (с. 91–94). Дрогобич: Дрогобицький музичний коледж імені Василя Барвінського. URL: https://ddmu.org.ua/sites/ddmu.org.ua/files/inline_files/aef26994a872f72d18a8e545f3f0fa40.pdf

14. Еньхуй, Л. (2023). *Методика формування музично-слухових уявлень учнів на початковому етапі фортепіанного навчання* (дисертація доктора філософії). Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова. URL: https://udu.edu.ua/images/data_file/viddil_aspirant/Doctor_filosofii/Li_En_Hui/Li_En_Hui_dis.pdf

15. Куришев, Є. В. (2023). Розвиток жанру фортепіанного ансамблю в культурно-історичному дискурсі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, 187–192. <https://doi.org/10.31866/2410-5325.076.12>

REFERENCES

1. Daiuk, Zh., & Mosiichuk, A. (2019). Dytiacha fortepianna muzyka na terenakh Ukrainy [Children's piano music in the territory of Ukraine]. *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thought*, 4(100), 170–173. DOI: 10.37026/2520-6427-2019-100-4-170-173 [in Ukrainian]

2. Alimi Selmani, T. (2024). The Influence of Music on The Development of a Child: Perspectives on the influence of music on child development. *EIKI*

Journal of Effective Teaching Methods, 2(1). <https://doi.org/10.59652/jetm.v2i1.162> (accessed: 13.01.2025)

3. Ostapchuk, M. M. (2023). *Fortepianni etudy ukraïnskykh kompozytoriv [Piano etudes of Ukrainian composers]: educational and methodical textbook for students of higher arts educational institutions of speciality 025 Musical art*. Rivne: Rivne State Humanitarian University. Retrieved from: http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/12501/1/Останчук%20М._Посібник%20Фортепіанні%20етюди.pdf (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

4. Frait, O. V. (2023). *Intermedialnyi rakurs fortepiannoho mystetstva yak innovatsiina osvithnia tekhnolohiia (na prykladakh tvorchosti ukraïnskykh kompozytoriv) [Intermedial perspective of piano art as an innovative educational technology] (by the example of works of Ukrainian composers): educational and methodical textbook*. Drohobych: Drohobych State Pedagogical University named after I. Franko. Retrieved from: <http://ir.dspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2848/1/1Фрайт.pdf> (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

5. Zubai, Yu. M. (2023). Mykola Silvanskyi as a pianist: the way of formation, milestones of concert and performing activity. *Global Prosperity*, 3(3), 29–38. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10254337> (accessed: 13.01.2025)

6. Bin, L. (2029). Fortepianna muzyka dlia ditei yak zasib formuvannia muzychno-estetychnoi kompetentnosti pidlitkiv [Piano music for children as a tool of formation of musical and aesthetical competence of teenagers]. *Molod i rynek – Youth and market*, 1(175), 154–159. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.179483> (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

7. Novosiadla, I. (2023). Psychophysiological factors of effective development of piano technique of future music teachers. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*, 9(1), 47–58. <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2023.47> (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

8. Zubai, Yu. (2022a). Kulturoloho-pedahohichna diialnist Mykoly Silvanskoho u Kyivskii konservatorii yak unikalnyi aspekt tvorchoi biohrafii myttsia [Culturological and pedagogical activity of Mykola Silvanskyi in Kyiv Conservatory as a unique aspect of creative biography of artist]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii im. P. I. Chaikovskoho – Bulletin of national Musical Academy named after P. I. Chaikovskiy*, 2(55), 36–49. [https://doi.org/10.31318/2414-052X.2\(55\).2022.266546](https://doi.org/10.31318/2414-052X.2(55).2022.266546) (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

9. Zubai, Yu. M. (2022b). Vnesok Isaaka Berkovycha ta Mykoly Silvanskoho v rozvytok ukraïnskoi muzychnoi pedahohiky [Contribution of Isaak Berkovych and Mykola Silvasnkyi in the development of Ukrainian musical pedagogics]. *Pytannia kulturolohii – Problems of culturology*, 40, 33–43. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269353> (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

10. Zubai, Yu. M. (2024). *Proekt tvorchoho universalizmu v diialnosti pedahohiv-pianistiv Kyivskoi konservatorii druhoi polovyny ХХ stolittia [Project of creative universalism in the activity of pedagogues-pianists of Kyiv Conservatory in the late ХХth century]: thesis for obtaining the scientific degree of PhD in the*

speciality 034 «Culturology». Kyiv: National Musical Academy of Ukraine named after P. I. Chaikovsky. Retrieved from: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/disertatsiya-zubai-21-1.pdf> (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

11. Zubai, Yu. M. (2022c). Fenomen pianista-kompozytora v ukrainskii muzychnii kulturi [Phenomenon of pianist-composer in Ukrainian musical culture]. *Kultura Ukrainy – Culture of Ukraine*, 76, 111–119. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.076.12> (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

12. Shkvyрко, M., & Velychko, O. B. (2022). Muzychni obrazy iz zbirky «24 piesy dla fortepiano» M. Silvanskoho [Musical images from the collection «24 plays for piano»]. In *Musical pedagogics in XXIst century: traditions and innovative development*: proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical conference (pp. 93-95). Lviv: Lviv National University named after Ivan Franko. Retrieved from: https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/Elektronnyy_zbirnyk_tez_vseukrainskoi_konferentsii_2022.pdf (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

13. Chaikovska, L. (2019). Tvory M. Silvanskoho u formuvanni pianistychnykh navykiv u klasi zahalnoho fortepiano [Works of M. Silvanskyi in the formation of piano skills in the class of general piano]. In *Musical Ukrainica (composers of Ukraine in the paradigm of*

world musical culture): proceedings of the II All-Ukrainian scientific-practical conference (pp. 91–94). Drohobych: Drohobych Musical College named after Vasyl Barvskyi. Retrieved from: https://ddmu.org.ua/sites/ddmu.org.ua/files/inline_files/aef26994a872f72d18a8e545f3f0fa40.pdf (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

14. Enhui, L. (2023). Metodyka formuvannia muzychno-slukhovoykh uiavlen uchniv na pochatkovomu etapi fortepiannoho navchannia [Methodology of formation of musical and listening imagination of pupils at the stage of piano learning]: thesis for obtaining the scientific degree of PhD in the speciality 01 «Education/ Pedagogics» and 014 «Secondary education (musical art)». Kyiv: Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov. Retrieved from: https://udu.edu.ua/images/data_file/viddil_aspirant/Doctor_filosofii/Li_En_Hui/Li_En_Hui__dis.pdf (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

15. Kurushev, Ye. V. (2023). Rozvytok zhanru fortepiannoho ansamblu v kulturno-istorychnomu dyskursi [Development of genre of piano ensemble in the cultural and historical discourse]. *Visnyk of Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kutury i mystetstv – Scientific Journal of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts*, 2, 187–192. Retrieved from: <https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/286898> (accessed: 13.01.2025) [in Ukrainian]

'24 Pieces for Piano' by Mykola Silvansky: Methodological and Performing Principles, Individual and Creative Transformation of the Genre

Yuriy Mykolaiovych Zubay
Doctor of Philosophy,
Teacher of General Piano,
R. Glier Kyiv Municipal Academy of Music
ORCID: 0000-0003-1475-8368

The article is devoted to studying the peculiarities of musical works by M. Silvansky, which were written for children and aimed at their aesthetic and musical development. The article aims to analyse the performance, genre-stylistic, and conceptual aspects of the piano cycle '24 Pieces for Piano' by M. Silvansky. The study's objectives are to examine the common features of the works of the cycle '24 Pieces for Piano', to describe their imagery and musical characteristics, and to explain the peculiarities of their use in the educational process. The methods of music-textual, genre and hermeneutical analysis were used to achieve the scientific goal. The article proves that the piano cycle '24 Pieces for Piano' by M. Silvansky is one of the iconic works written for older children. The author analyses the classical-romantic features of the plays that constitute their style. The genre content representing the imaginative world of childhood is also studied. It is proved that the cycle covers all tonalities, while folk motifs are used in the works. It is found that an important characteristic of the cycle is its child-centredness. The tempo and technique of performing M. Silvansky's plays by young musicians are analysed. The article indicates that M. Silvansky paid special attention to creating material aimed at developing the musical abilities of music education students and forming their aesthetic perception and artistic taste. It is noted that the cycle was created considering children's age capabilities, making it one of the most popular materials in piano pedagogy. It is revealed that the composition considers the specifics of children's performance, and the pieces contribute to the development of students' musical thinking. Particular attention is paid to the study of the difficulties that students of music education may face when playing the piano.

Keywords: piano education, texture, tempo, images, musical skills.